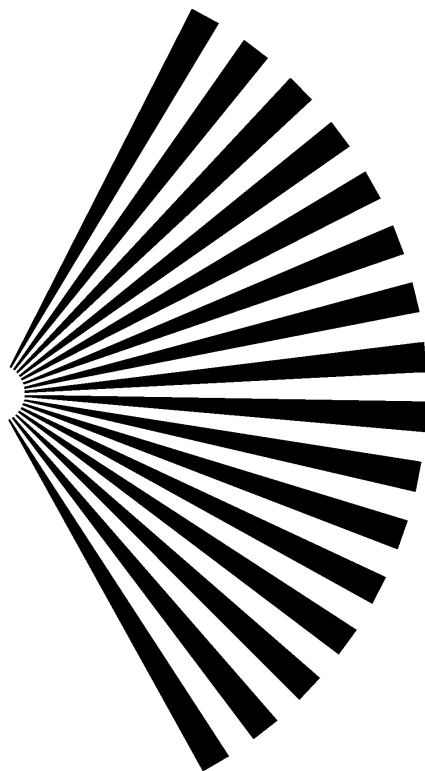

KNIHOVNA AV ČR

115 22 Praha 1, Národní 3

---

informace

2-3/2005

**KNIHOVNA
Akademie věd České republiky**

INFORMACE

è. 2-3 / 2005

Praha, listopad 2005

Obsah	
Úvodem	5
Aktuality	
KNAV vystavuje na výstavě v New Yorku	7
<i>Ivana Kadlecová</i>	
Digitalizační pracoviště KNAV a projekt Digitální knihovna AV ČR	8
<i>Martin Lboták</i>	
Pokračování implementace knihovního systému Aleph 500	10
<i>Petra Bártková, Marta Štěpánková, Zdeňka Chmelařová</i>	
ASEP v roce 2005	12
<i>Jana Doležalová</i>	
Nové databáze přístupné z KNAV	14
<i>Hana Tomanová, Iva Burešová</i>	
Novinka pro akvizici	18
<i>Dagmar Hartmanová</i>	
Z knihovnědného oddělení	18
<i>Anežka Baďurová</i>	
Vybrané ukazatele o stavu a činnosti knihoven AV ČR v letech 1993–2004	20
Stalo se v Akademii věd ČR	
Setkání mladých českých a slovenských badatelů v Třešti	20
<i>Michaela Vrběcká</i>	
Nová služba KNAV – vystavování autoreferátů disertačních prací doktorů věd (DSc.)	22
<i>Dagmar Hartmanová</i>	
Česká elektronická knihovna – poezie 19. století	25

Stalo se v České republice

Postřehy z konference INFORUM	26
Analýza vzdělanostní, věkové a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR	29
Cena „Paměť světa“ pro Národní knihovnu ČR	30
Knihovny a veřejný internet	31
Novela autorského zákona jde do Parlamentu	32
Konference ve druhém pololetí 2005	33
Opožděná gratulace	34

Přílohy

Přehled titulů digitalizovaných v Digitalizačním centru KNAV	35
Právní úprava zpracovávání osobních údajů	37

ÚVODEM

Dvojčíslo INFORMACÍ, které se dostává (bobužel se zpožděním) do rukou čtenářů, obsahuje pestrý výčet „aktualit“ z Knihovny Akademie věd. Jsou zachyceny v širším časovém záběru, a tak vlastně umožňují i částečný přehled výsledků a stěžejních aktivit Knihovny v roce 2005.

Významnou událostí s širokým mediálním dosahem bylo bezpochyby vystavení tzv. Martinické bible v Metropolitním muzeu v New Yorku. Iniciála, zachycující obraz Mistra Jana Husa, z této bible byla tak veřejně znovu připomenuta a oceněna.

K nejvýznamnějším výsledkům „interních agend“ knihovny zajisté patří rozvoj Digitalizačního pracoviště KNAV a zahájení projektu Digitální knihovna. Úspěšně pokračovala implementace knihovního systému Aleph 500 ve vší své složitosti, způsobené velkým počtem napojovaných akademických knihoven.

V uplynulých měsících nepřišli zkrátka ani čtenáři KNAV a uživatelé elektronickýchází dat. Svědčí o tom vyčerpávající přehled nových databází přístupných z KNAV. Čím pochlubit se má i knihovědné oddělení, v němž se daří mladým schopným pracovnícím, o čemž nás přesvědčují dosažené výsledky.

Patrně nebudou bez zajímavosti ani statistické údaje o stavu a činnosti knihoven a středisek vědeckých informací AV ČR, které dávají – v základních ukazatelích – přehled o rozvoji knihoven od založení Akademie věd ČR v roce 1993 do současnosti.

Také zpracovávání publikační činnosti pracovníků AV ČR v systému ASEP doznalo velkých změn.

Z „celoakademických událostí“, které samozřejmě pečlivě sleduje a komentuje Akademický bulletin, jsme připomněli ty, které se dotýkají Knihovny anebo knihovnické a informační oblasti.

V posledním oddílu, který jsme nazvali „Stalo se v České republice“ zveřejňujeme mozaiku informací a pohledů na uskutečněné konference, vyblášená ocenění, vypracované analýzy a další novinky.

Přílohy obsahují doplňující dokumenty – Soupis digitalizovaných periodik a Stanovisko Úřadu pro osobní údaje ke zpracovávání osobních údajů v knihovnách.

Věříme, že si toto dvojčíslo, v němž se výjimečně nevěnujeme pouze jednomu tématu, najde čtenáře, kterým přinese něco nového a zajímavého.

Redakce

Martinická bible na výstavě v New Yorku¹

Ve dnech 19. a 20. září 2005 se v Metropolitním muzeu v New Yorku konalo slavnostní zahájení výstavy nazvané „Praha, Koruna Čech (Prague, the Crown of Bohemia), 1347–1437“. Výstava je společným projektem Metropolitního muzea a Pražského hradu. Jejím cílem je představit světu období vlády posledních Lucemburků prostřednictvím vybraných uměleckých předmětů z období Karla IV. a jeho synů Václava IV. a Zikmunda. Potrvá do 3. ledna a poté bude od února do května 2006 v přibližně stejné podobě otevřena i v Praze.

Výstava je rozčleněna do řady sekcí, prostorově a barevně oddělených. Vzácné exponáty jsou tu promyšleně rozestaveny, uvedeny texty a citáty. Skutečné skvosty na tuto výstavu zapůjčily: Metropolitní kapitula sv. Víta, Památník národního písemnictví, Zbraslavský klášter, Městské muzeum v Praze, Moravské galerie v Brně, ale také instituce z jiných zemí – z Rakouska, Německa, Polska, Švédska a Lucemburska, jsou vystaveny i exponáty z vlastních sbírek Metropolitního muzea. K výstavě byl vydán překrásný katalog v dokonalém grafickém provedení barevnými fotografiemi a popisem všech vystavených exponátů.

Knihovna Akademie věd ČR zapůjčila na tuto zcela mimořádnou výstavu vzácný exponát, tzv. Martinickou bibli, pocházející z 30. let 15. století. Odborníky je považována za jeden z nejlepších a nejzajímavějších prepisů bible českého původu první poloviny 15. století, a to jak po stránce výtvarné, tak i textové. Jedinečná je hlavně nejstarším českým zobrazením upálení Mistra Jana Husa, připojeným k velké iniciále I, kterou procházejí výjevy ze stvoření světa.

Martinická bible má 434 listů, je psána na pergamenu ve dvou sloupcích. Obsahuje 55 kaligrafických a 108 malovaných iniciál, z nich 5 figurálních. Její kožená vazba, pocházející asi z 15. století, je zdobená tlačeným mřížováním s medailonky.

¹ Bližší informace viz článek I. Kadlecové „Cesta bible zvané Martinické“ v Akademickém bulletinu, 2005, č.12, s. 8-9

Soudí se, že objednavatelem bible byl žák M. Jana Husa Petr z Mladoňovic, který byl na koncilu v Kostnici přítomen a sám sepsal „Zprávu o soudu a odsouzení M. J. Husi v Kostnici“. Po mnoha peripetiích bible přešla do rodové knihovny Martiniců na Smečně a podle jména majitelů se jí dostalo přívlastku Martinická. V roce 1924 je zmiňována v majetku velkostatkáře J. Filipa na Smečně, o dva roky později přechází do dalších soukromých rukou. V roce 1967 byla zakoupena tehdejší Základní knihovnou ČSAV v antikvariátu za 25 000 Kč. Martinická bible byla veřejně vystavena pouze jednou, a sice v roce 1990 v Zrcadlové síni Klementina na výstavě „Kultura husitské doby“.

Ivana Kadlecová

Digitalizační pracoviště KNAV a projekt Digitální knihovna AV ČR

Počátkem roku 2004 byl zahájen provoz digitalizačního centra Knihovny AV ČR. V průběhu prvního roku fungování docházelo k postupnému ladění workflow na pracovišti a přibližně od poloviny roku byl zahájen ostrý provoz. Koncem roku 2004 se nám podařilo uspět v rámci programu Informační společnost, vyhlášeném Grantovou agenturou AV ČR, s dvěma projekty. Projekt 1ET200830526 – Digitální knihovna Akademie věd ČR, jehož nositelem je Knihovna AV ČR a projekt 1ET200190513 – Česká digitální matematická knihovna, který Knihovna AV ČR řeší společně s Matematickým ústavem, nositelem projektu, a s třemi dalšími spolunositeli – Ústavem výpočetní techniky a Fakultou informatiky Masarykovy univerzity v Brně a Matematicko-fyzikální fakultou Karlovy univerzity v Praze.

Cílem projektu Digitální knihovna AV ČR je výzkum, vývoj a aplikace metod a nástrojů pro vytvoření infrastruktury a realizaci Digitální knihovny AV ČR. Finálním výstupem digitální knihovny je zpřístupnění vědeckých publikací vydávaných Akademií věd ČR a další relevantní odborné literatury. Projekt vychází z podmínek, které jsou v současné době na novém digitalizačním pracovišti Knihovny AV ČR. Během projektu budou sledovány, zkoumány a aplikovány metody, standardy a nástroje používané v národním i mezinárodním měřítku, které jsou důležité pro zajištění kompatibility a sdílení dat s jinými systémy. Součástí projektu je

spolupráce na vývoji systému pro zpřístupnění digitálních materiálů a práci s nimi. Tento systém (Kramerius) je vyvíjen pod licencí GNU General Public License. Je a bude tedy s minimálními náklady využitelný v kterémkoli z ústavů AV ČR i jiných institucích, což bude u některých publikací nutné z hlediska dodržování vydavatelských a autorských práv ke zpřístupňovaným materiálům.

Účelem Digitální knihovny AV ČR je zpřístupnění vědeckých publikací, které odrážejí výsledky výzkumu v Akademii věd ČR a jejích předchůdkyních, co nejširšímu okruhu vědeckých a odborných pracovníků. Vzhledem k rozvoji informačních technologií je možné stále zvyšovat množství, kvalitu a rychlost zpřístupnění dat koncovým uživatelům. Výzkum a vývoj v oblasti digitálních knihoven a archivů s důrazem na inteligentní vyhledání a rychlé zprostředkování požadovaných materiálů je v celosvětovém měřítku v současnosti velmi akcentovaný. Výsledky projektu budou využitelné při realizaci digitálních knihoven a archivů nejen v AV ČR, ale i v dalších institucích.

V roce 2005 došlo v rámci projektu k významnému upgradu hardwaru i softwaru, nezbytného pro další vývoj. Byl pořízen server pro systém Kramerius s diskovým polem o velikosti 3 TB, který slouží uživatelům pro přístup do digitální knihovny. Produkční systém Sirius používaný v digitalizačním centru byl rozšířen o možnost plného OCR a jeho licence je nyní platná pro neomezený počet dokumentů. Pro zálohování na DAT páskách byly pořízeny dvě zálohovací zařízení HP StorageWorks Ultrium 460 s kapacitou pásek 400 GB. Systém Kramerius byl rozšířen o nástroj pro snadnější lokalizaci systému pro instituce, které ho chtějí využívat. Do konce roku bude dokončena implementace OAI-PMH pro DTD periodika, s tím, že bude podporován kvalifikovaný Dublin Core a bude zprovozněno kvalitnější listování ve zpřístupněných dokumentech. V současné době se pracuje na integraci vyhledávacího nástroje Convera, čímž se zajistí kvalitní plnotextové vyhledávání.

Za prvních devět měsíců roku 2005 bylo v digitalizačním centru naskenováno 297 922 stran (za celý rok 2004 to bylo 166 607). Celkem je tedy k 30. 9. 2005 naskenováno 464 529 stran. Další zpracování – grafické úpravy, vytváření metadat – ke stejnému datu bylo dokončeno u 284 141 stran (rok 2004 – 88 269 stran). Celkem 372 410 stran. Převod do formátu DjVu a import do systému Kramerius byl celkem za oba roky proveden u 232 277 stran. V systému je též k dnešnímu datu

naimportováno 33 717 textových souborů, které byly získány pomocí OCR z obrazových souborů. Do konce roku předpokládáme postupné navýšení souborů v systému Kramerius až na cca 400 000 stran, které by měly mít též své textové ekvivalenty a budou plnotextově vyhledávatelné.

Při řešení projektu je nutné se zaměřit kromě digitalizace samotné i na další aspekty:

Po selekci jednotlivých titulů časopisů je před zahájením skenování nutné zajistit jejich úplnou kompletaci. Většinou není možné zajistit zcela kompletní vydání daného titulu od jedné knihovny. Kompletace je zajišťována prostřednictvím MVS, často využíváme zdroje ústavních knihoven AV ČR.

V současné době jsou plné texty digitalizovaných časopisů přístupné pouze v Knihovně Akademie věd. Na Komisi pro vědecké informace AV ČR budou projednány možnosti širšího zpřístupnění v rámci AV ČR s ohledem na vydavatelská a autorská práva. V rámci projektu bude zpracován odborný právní výklad ke zpřístupnění digitalizovaných dokumentů, který bude reflektovat v současnosti připravovanou novelu autorského zákona.

Přehled časopisů zpracovaných, zpracovávaných a připravených ke zpracování uvádíme v příloze.

Další informace na [www: http://digit.lib.cas.cz/](http://digit.lib.cas.cz/)

Martin Lhoták

Pokračování implementace knihovního systému Aleph 500

V roce 2005 pokračujeme v implementaci systému Aleph. Pracovníky 19 knihoven jsme vyškolili, v 11 knihovnách již katalogizují v ostré bázi a jejich data jsou přístupná přes webovské rozhraní. Ostatní knihovny se průběžně připojují po dokončení konverze svých dat.

Ze 17 ústavů, kterým konverzi dat ze systému ISIS provádí firma MULTIDATA (v jednom případě si ústav zajišťoval konverzi vlastními silami), jsme vyškolili 6, 3 již katalogizují v ostré bázi. Konverze z BIBISU jsme provedli u 8 ústavů z celkového počtu 15, všechny již

v Alephu katalogizují nebo začnou v nejbližší době. Ústavy, které měly jiný systém, si konverzi zajišťují vlastními silami a jeden z nich již pracuje v ostré bázi. Ze 6 ústavů, které neměly data v žádném systému, jsou pro ALEPH vyškoleni pracovníci 4 knihoven. Snažíme se knihovníky přesvědčit o rychlejší zapojení do systému. Někteří příliš dlouho váhají se začátkem katalogizace v ostré bázi, přestože jsou již vyškoleni a mají hotová nastavení v systému.

Během roku 2005 jsme průběžně dokončovali nastavení jednotlivých modulů. Nejsložitějším se ukázalo nastavení modulu Výpůjčky, zejména ošetření práv knihoven z hlediska zabezpečení dat a nastavení jejich oprávnění při manipulaci s daty čtenářů a údaji o platbách. Po vyškolení využívají Výpůjční modul tři knihovny. Tento modul se používá i pro služby MVS. V únoru 2005 jsme spustili objednávání dokumentů přes webový OPAC – čtenář si může kontrolovat své konto na internetu, zadávat požadavky, prodlužovat výpůjčky apod. Současně byla zprovozněna kontrola čtenářů při příchodu do KNAV prostřednictvím turniketu, napojeného na systém ALEPH. Kontroluje se platnost čtenářských průkazů, překročení výpůjční lhůty, dluhy vůči knihovně.

Od jara 2005 probíhá školení pracovníků dalších ústavních knihoven. Školení má dvě fáze. V první fázi absolvují knihovníci úvodní seznámení se systémem a získají podrobné informace o ovládání modulů Katalogizace, Jednotky a OPAC. Ve druhé fázi, která probíhá v oddělení katalogizace, jsou seznámeni s metodikou jmenného a věcného popisu, standardy používanými v souborném katalogu AV ČR a katalogizací ve formátu MARC21. Pro lepší komunikaci a informovanost jsme zprovoznili internetové stránky podpory pro uživatele z knihoven AV ČR, kde najdou kontakty, manuály a doplňkové programy ke stažení (<http://www.lib.cas.cz/index.php?page=119>).

Při práci na nastavování systému využíváme stránky podpory systému ALEPH, účastníme se setkání uživatelů systému na národní i mezinárodní úrovni. V listopadu 2004 jsme v KNAV toto setkání také pořádali.

Nadále budeme pokračovat v zapojování dalších ústavů do katalogizace v systému ALEPH, následně zprovozníme modul Výpůjčky ústavům, které o to projeví zájem a budeme pracovat na nastavení a zprovoznění dalších modulů. Vytvoříme autoritní bázi a společně s oddělením katalogizace budeme dbát na dodržování standardů dolo-

ručovaných Národní knihovnou. Po zapojení většiny knihoven počítáme v roce 2006 s přípravou přechodu na vyšší verzi systému ALEPH – verzi 16.

Souborný katalog Akademie věd ČR se tedy v budoucnosti bude skládat ze dvou částí. Jednak z katalogu knihoven, které pracují v systému Aleph a dále z původního souborného katalogu LINCA, který bude obsahovat záznamy těch ústavů, které do Alephu nepřístupují a používají jiný knihovní systém. Katalog LINCA bude provozován souběžně s novým katalogem a aktualizován jako dosud dávkově, alephovský katalog je aktualizován on-line.

Těšíme se na další spolupráci s knihovníky z ústavních knihoven.

Petra Bártková, Marta Štěpánková, Zdeňka Chmelařová

ASEP v roce 2005

Systém ASEP – Automatizovaný Systém Evidence Publikací v AV ČR je od března 2005 veden v systému ARL-EPCA (Advanced Rapid Library – Evidence Publikací České Akademie), program je produktem hodonínské firmy Cosmotron s.r.o.

Systém ARL používá pro evidenci publikační činnosti Slovenská akademie věd, ale náš způsob pořizování dat je odlišný. Data se pořizují on-line přes webové formuláře. Bylo potřeba navrhnout logiku celého systému tak, aby plně nahradil dosud užívaný systém sběru dat a současně jej nastavit tak, abychom postupně využili další možnosti, které tento moderní systém nabízí.

Systém sběru dat je poměrně složitý. Data se exportují do Rejstříku Informací o Výsledcích – RIV spravovaného Radou vlády pro výzkum a vývoj a změnu struktury dat známe vždy až na konci roku, tedy v době, kdy jsou již data uložena v systému a musí se doplňovat o další údaje. Koordinujeme činnost šedesáti zpracovatelů, zástupců 56 pracovišť, jejichž požadavky na funkci systému se často liší.

Přechod do nového systému probíhal v několika etapách, které na sebe logicky navazovaly.

V první etapě, v březnu 2005, byla do systému ARL naimportována data sběru 2005, která byla sebrána off-line a uložena v systému CDS/ISIS.

Vzhledem k tomu, že struktura dat do RIV 2005 byla rozšířena o dvě nová povinná pole – překlad názvu článku a anotace do českého jazyka, zpracovatelé museli být v krátké době proškoleni, aby tyto údaje vložili do již vytvořených záznamů v systému ARL. Na konci května 2005 byla data zkontrolována a vyexportována ze systému ARL ve struktuře RIV 2005 a odevzdána poskytovatelům finančních prostředků (GA AV ČR, GA ČR a ministerstvům).

Druhá etapa zahrnovala přípravu záznamů z let 1993–2004 pro import do ARL z báze CDS/ISIS. V září 2005 byla data převedena. Data v ARL byla zkontrolována zpracovateli ústavů a všechny objevené chyby byly nahlášeny firmě Cosmotron, která je opravila. Pro tři ústavy (URE, UIVT, UTIA), jejichž data mají rozšířenou strukturu, byla zajištěna individuální konverze. Všechna data 1993–2005 budou v systému na konci ledna 2006.

Ve třetí etapě byly vytvořeny anonymní a individuální účty. V některých ústavech je zájem o to, aby si vědci vytvářeli záznamy sami. Systém pracuje tak, že vědec (případně oddělení nebo další zpracovatel) má přidělen svůj login a heslo. Může tak vytvářet, editovat, mazat a kopírovat své záznamy. Zpracovatel, který je za zpracování dat zodpovědný, tyto záznamy po kontrole „odešle“ do on-line katalogu, aby byly zpětně vyhledatelné.

Systém ARL má dva on-line katalogy. Oba pracují se stejnými daty, takže výsledky vyhledávání v obou katalozích jsou stejné. Nový katalog máme k dispozici teprve od poloviny listopadu 2005 a umožňuje tisk a export seřazených dat.

Třídění, exporty a zobrazovací formáty budou postupně nastaveny na základě požadavků ústavů.

Off-line systém sběru dat v AV ČR byl nahrazen plně funkčním on-line systémem. Zpracovatelé mohou v uživatelsky příjemném prostředí pořizovat data, která je možno ihned zpětně vyhledat. Byl vytvořen dobrý základ pro to, abychom mohli v příštím roce dle zkušeností z praxe a požadavků z ústavů systém upravovat a rozšiřovat jeho funkčnost.

Jana Doleželová

Springer – Kluwer (HT)

<http://www.springerlink.com/>

Od roku 2005 se vydavatelství Kluwer stalo součástí vydavatelství Springer Verlag. Databáze byly sloučeny a jsou přístupné na adrese <http://www.springerlink.com/>. Databáze obsahuje 1200+ časopisů s plnými texty z celkového množství 2 505 časopisů v databázi (na konci 2004 Kluwer 703 titulů a Springer 509 titulů). Na velkém počtu titulů v databázi mají podíl historické archivy, které jsou brány jako samostatný titul. Hranici mezi aktuálním časopisem a historickým archivem tvoří rok 1997.

V databázi Springer se nacházejí také některé časopisy vydávané ústavu AV ČR, např. *Biologia Plantarum*, *Czechoslovak Journal of Physics*, *Czechoslovak Mathematical Journal*, *Studia Geophysica et Geodaetica*.

Scopus (HT)

<http://www.scopus.com/>

Během podzimu 2005 bude na zkušební dobu zpřístupněna databáze Scopus z produkce firmy Elsevier. Jedná se o bibliografickou a citační databázi. V současné době obsahuje 27 mil. článků s abstrakty od roku 1966. Zpracovává 14 000 publikací, z toho je 12.650 akademických časopisů, 1 100 časopisů z Medline, 465 Open Access Journal, 750 konferenčních a 600 obchodních publikací. 52% časopisů je vydáváno v Evropě. V databázi je zpracováváno také 75 českých a 28 slovenských vědeckých časopisů. Nově jsou integrovány chemické struktury a reakce (View compounds, View reactions) ve spolupráci s MDL Beilstein/Discovery Gate a jsou k dispozici pro předplatitele této chemické databáze. Databáze Scopus je denně aktualizována. Vyhledávací rozhraní umožňuje prohledávat přímo Scopus, databázi patentů a nebo prostřednictvím Scirus 180 mil. odborných webových stránek. Databáze je obsahově zaměřena zejména na přírodní vědy, techniku a medicínu.

ProQuest (HT)

<http://www.proquest.cz/>

Od března 2005 získala KNAV opět přístup do databáze ProQuest. Databáze je všeobecně známa vzhledem k tomu, že byla zpřístupňována v rámci národní licence z prostředků programů LI v letech 2000–2004. Nový projekt 1N nebyl vybrán, takže přístup byl ukončen v říjnu 2004. V době mezi říjnem 2004 a únorem 2005 bylo vytvořeno konzorcium, jehož se KNAV nezúčastnila, ale některé ústavy AV ČR ano. Od března 2005 bylo vytvořeno nové konzorcium knihoven, v jehož rámci je přístup zaplacen na 1 rok, tedy do konce února 2006.

V databázi jsou od roku 2005 zpracovávány také některé časopisy vydávané AV ČR s plnými texty, např. Collection of the Czechoslovak Chemical Communications, Folia Biologica a Physiological Research a European Journal of Entomology. Od roku 2004 je součástí ProQuest také Journal of the Czech Geological Society.

Elektronická knihovna časopisů (EZB) (IBu)

<http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/search.phtml?bibid=CASCR&colors=7&lang=en>

Elektronická knihovna časopisů (Elektronische Zeitschriftenbibliothek – EZB) je projektem Univerzitní knihovny v Regensburgu ve spolupráci s Univerzitní knihovnou Technické univerzity v Mnichově a v současné době je v něm zapojeno více než 310 knihoven a institucí.

Jedná se o portál pro přístup k elektronickým časopisům, který slouží k efektivnějšímu využívání odborných elektronických časopisů – cílem EZB je shromáždit vědecké časopisy ze všech oborů, které nabízejí plné texty na internetu a poskytnout k nim rychlý přístup pomocí jednotného uživatelského rozhraní. EZB také nabízí snadný přístup ke všem odborným fulltextovým časopisům, které má knihovna dostupné v rámci různých předplatných a licencí.

Každá ze zúčastněných knihoven může v katalogu opravovat, odstraňovat ale i přidávat záznamy.

Uživatel si může vybrat časopisy buď podle názvu jednotlivých titulů, či seřazené do skupin podle oborů (41 oborů) – po kliknutí na

název oboru se zobrazí všechny časopisy, které jsou k danému oboru k dispozici. Barevné symboly na principu semaforu ukazují uživateli, zda je oprávněn číst plný text hledaného časopisu.

V současné době EZB obsahuje odkazy na 22 155 časopisů ze všech vědních oborů, z nichž je 2 580 publikováno pouze v elektronické formě. 8 813 časopisů obsažených v EZB je volně dostupných.

Elektronické časopisy jsou v EZB rozděleny do 4 kategorií podle dostupnosti:

☐	„zelené“ časopisy – volně dostupné
☐	„žluté“ předplacené tituly – dostupné lokálně v rámci knihovny
☐	„žluto-červené“ časopisy s částečně dostupnými plnými texty (např. pouze určité roky)
☐	„červené“ zdroje – pro danou instituci nedostupné

Volně dostupné zdroje lze prohlížet v samostatném adresáři Directory of Free Access Journals (<http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/dfaj>).

U „červených“ zdrojů jsou často dostupné abstrakty a výjimečně také plné texty článků ze starších čísel. Tyto údaje bývají uvedeny v záznamu časopisu pod ikonkou ①.

V EZB lze prohlížet seznamy časopisů abecedně nebo tematicky řazené – seznamy se dají dále omezit podle dostupnosti (barvy „semaforů“)

- abecední seznam volně dostupných („zelených“) či předplacených („žlutých“) titulů v rámci Knihovny AV ČR
- tematický seznam volně dostupných („zelených“) či předplacených („žlutých“) titulů v rámci Knihovny AV ČR

U „žlutých“ a „zelených“ titulů funguje název titulu jako odkaz na plný text, modrá ikonka ① před názvem titulu odkazuje na záznam časopisu s podrobnějšími informacemi (např. údaji o dostupnosti – časovém vymezení ročníků dostupných v plném textu apod.)

Uživatelé mají přístup k plným textům časopisů prostřednictvím EZB ze všech čtenářských počítačů v počítačové studovně Knihovny AV ČR. Mimo knihovnu lze EZB také prohlížet ovšem bez možnosti přístupu k předpláceným plným textům. Prohlížet lze také „konta“ jiných zúčastněných knihoven (Preference / Einstellungen).

V EZB jsou zahrnuty fulltextové časopisy z těchto databází: Ebsco, ProQuest 5000, SpringerLink (Springer, Kluwer), ScienceDirect (Elsevier), InterScience (Wiley), ACS Publications – American Chemical Society a Literature Online.

Pro práci v EZB lze používat německé a anglické jazykové rozhraní.

BioMed Central (IBu)

<http://www.biomedcentral.com/>

BioMed Central je elektronické vydavatelství patřící společnosti Current Science Group, které vydává 176 on-line peer-reviewed časopisů z oblasti biologie a medicíny.

141 časopisů je tzv. open access (jejich seznam lze získat na <http://www.biomedcentral.com/info/libraries/oajournals>) – což znamená, že články lze na webu získat zdarma a jsou volně dostupné – bez jakéhokoli embarga. Vzhledem k této skutečnosti je u tohoto typu časopisů vyžadována platba autorů k pokrytí nákladů vydavatele (většinou € 490 za přijatý rukopis – někdy i více – viz: <http://www.biomedcentral.com/info/about/apcfaq>).

Publikování v BioMed Central umožňuje článkům přístup k široké obci biomedicinských čtenářů na celém světě (jeden článek je otevřen v průměru 200x v průběhu 1 měsíce). Autor článku si podrží copyright své práce a je na jeho rozhodnutí, zda článek umístí na veřejně dostupný server nebo na jiné místo.

V BioMed Central je také dostupný časopis BioMagnetic Research and Technology <http://www.biomagres.com/> – jehož šéfredaktory jsou Ivo a Mirka Šafaříkovi z Ústavu systémové biologie a ekologie AV ČR v Českých Budějovicích. Časopis BioMagnetic Research and Technology vydávají od roku 2003.

Články jsou bezprostředně indexovány v PubMed, Scirus, Google Scholar a dalšími webovými službami. Stránky BioMed Central také podporují různé linkovací systémy včetně CrossRef, SFX a PubMed. Firma Elsevier zahrnuje do své nové databáze Scopus všechny BioMed Central časopisy.

A ačkoli se jedná o poměrně nový projekt – vznikl v roce 2000 – 16 časopisů z BioMed Central již má impact factor (<http://www.biomedcentral.com/info/about/faq?name=impactfactor>).

Hana Tomanová, Iva Burešová

Novinka pro akvizici

Na webu se objevila nová adresa www.knizniweb.cz. Tento nový portál je pro akviziční pracovníky zajímavý šířkou nabídky skladem dostupných knižních titulů, pohodlností celého nákupního procesu a zejména pak doprovodnými informacemi, které obsahují články a recenze nových titulů. Společnost Euromedia Group, která tento obchod po internetu zajišťuje má již jedenáctiletou zkušenost s distribucí knih pro zákazníky Knižního klubu. V současné době nabídka představuje 8 000 titulů od více než 100 nakladatelů a za velmi dobré ceny. Na portálu jsou také obrázky a anotace k titulům, ukázky z textů, grafické náhledy stránek a možnost přidat svá hodnocení nebo komentáře k jednotlivým knihám. Součástí knihkupectví je i Literární kavárna, která je elektronickou obdobou Literárního magazínu. Záměrem společnosti je knihy nejen prodávat, ale také o nich informovat, a v budoucnu vytvořit i velkou databázi autorů.

Dagmar Hartmanová

Z knihovnědného oddělení

Nová publikace knihovnědného oddělení

V listopadu vydalo nakladatelství Scriptorium společně s Knihovnou AV ČR práci **Mgr. Lenky Veselé** z knihovnědného oddělení – **Knihy na dvoře Rožmberků** (359 s. + CD-ROM). Autorka se rozhodla pro podrobný rozbor rukopisného katalogu rožmberské knihovny, který

v letech 1602–1608 sestavil Václav Březan. Výsledky svého zkoumání doplnila o studium vztahu Rožmberků ke knižní kultuře a konfrontovala je se soudobou situací jak ve skladbě obdobných novověkých knihoven, tak co se týče knihovnické praxe, čtenářských zájmů, možností knižního trhu i podílu Rožmberků na domácí tiskařské produkci. Pátrala též po exemplářích dochovaných z původní knihovny, jež se po roce 1648 stala součástí švédské válečné kořisti. Jako taková se sice stala předmětem několika dílčích studií, ale teprve Lenka Veselá jí věnovala systematické několikaleté bádání, s řadou překvapivých zjištění. Cennou přílohou publikace je CD-ROM, obsahující celý naskenovaný rukopisný katalog V. Březana, opatřený autorkou textovými i obrazovými přílohami, ale především pak několikero rejstříky, velice usnadňujícími vyhledávání. Studie vznikla s podporou Grantové agentury AV ČR.

Prezentace knihovědných publikací

Dne 23. listopadu 2005 se v recepčních prostorách pražského Karolina konala prezentace tří knih, z nichž dvě mají užší vztah k pracovní náplni knihovědného oddělení KNAV: kniha prof. Ivana Hlaváčka **Knihy a knihovny v českém středověku** (Praha, Karolinum 2005. 395 s.) a obsáhle práce dr. Mirjam Bohatcové **Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů** (Praha, Karolinum 2005. 592 s.) Třetí představovanou knihou byla encyklopedie prof. Evy Stehlíkové, **Antické divadlo** (Praha, Karolinum 2005. 384 s.) Nejtěsnější vazbu na knihovědné oddělení má publikace dr. Bohatcové, již bylo knihovědné oddělení při jejím bádání nápomocno především údaji o tiskařské produkci zkoumaných tiskáren, tak jak jsou zastoupeny v knihovědným oddělením připravované Bibliografii cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800. S důrazem na význam této bibliografie nechala dr. Bohatcová do své nové knihy vytisknout věnování knihovědnému oddělení KNAV, jehož činnost se zájmem sleduje, stejně jako prof. Hlaváček. Oběma na prezentaci poděkovala jménem celého oddělení A. Baďurová, která v blahopřejném proslovu připomněla i zásluhu dr. Bohatcové o českou knihovědu.

Anežka Baďurová

Vybrané ukazatele o stavu a činnosti knihoven AV ČR v letech 1993–2004

Rok	Knihovny počet	Knihovní fondy v tis.	Čtenáři v tis.	Výpůjčky v tis.	Zaměstnanci (úvazky celkem)
1993	64	3 095	57	160	×
1994	64	2 979	61	161	×
1995	64	3 252	35	152	×
1996	69	3 290	23	330	290
1997	69	3 208	35	316	290
1998	70	3 207	37	349	280
1999	70	3 185	37	252	302
2000	69	3 111	30	236	303
2001	69	3 103	28	204	293
2002	64	3 147	30	201	309
2003	65	3 011	30	184	298
2004	65	3 087	31	183	316

Údaje jsou zveřejněny na webových stránkách Národní knihovny ČR v Praze na adrese:

http://knihovnam.nkp.cz/sekceno.php3?page=05_St/Statistika2.htm

Podrobné statistické údaje o stavu a činnosti knihoven AV ČR v roce 2004 najdete na webových stránkách Knihovny AV ČR na adrese: <http://www.lib.cas.cz/index.php?page=025>

Stalo se v Akademii věd ČR

Setkání mladých českých a slovenských badatelů v Třešti

V polovině března (14.–16. 3. 2005) se uskutečnil první ročník Setkání mladých a českých slovenských badatelů v konferenčních prostorách

zámku v Třešti. Jednalo se o setkání mladých českých a slovenských doktorandů a vědeckých pracovníků do 35 let z oblasti humanitních a sociálních disciplín. Návrh na uspořádání pravidelných pracovních schůzek vznikl ve spolupráci členů předsednictva Akademické rady AV ČR a SAV. K účasti na setkání byla přizvána také KNAV. Organizace se ujaly za českou stranu doc. PhDr. Lydia Petráňová, CSc. a RNDr. Darina Vystrčilová, za stranu slovenskou prof. PhDr. Tatiana Sedová CSc.

Program setkání byl velmi nabitý. Hned první den se ukázalo, že přednést a vyslechnout 60 plánovaných příspěvků během 2,5 dne nebude možné organizačně zvládnout, proto bylo rozhodnuto o současném probíhání dvou sekcí, kdy si účastníci mohli vybrat příspěvky, které si chtějí poslechnout.

Program setkání přibližuje rozdělení příspěvků do následujících sekcí:

- Narativismus versus kausalismus
- Národní identita a kulturní tradice
- Úloha národních států v procesu globalizace
- Úloha jazyka, literatury a historie při demokratizaci postkomunistické společnosti
- Komunikace s vlastní minulostí
- Věda a kultura versus politika
- Otázka interpretace faktů

Navíc zazněly příspěvky prof. Jana Sokola, PhD. CSc. a prof. Dr. Christiana Lequesne – ředitele CEFRES (Centre français de recherche en sciences sociales).

Za KNAV jsem vystoupila s příspěvkem „Informační zdroje pro humanitní a sociální disciplíny“, který (z organizačních důvodů) zazněl v sekci Narativismus versus kausalismus. V omezeném časovém prostoru byla nejprve krátce představena naše knihovna a její služby. Dále byli účastníci seznámeni s elektronickými informačními zdroji pro okruh humanitních a sociálních disciplín, informováni o možnostech ověřování dostupnosti elektronických informačních zdrojů a upozorněni na projekty knihoven, které se věnují rozvoji informační gramotnosti uživatelů a usnadňují tak orientaci v knihovnicko-informačním prostředí. Na závěr příspěvku byly připomenuty užitečné odkazy pro publikační činnost vědeckých pracovníků. Protože tento příspěvek zazněl na úvod

konference, mohly být v dalších dnech zodpovídány dotazy k příspěvku a ke KNAV jako takové. Nejčastěji byly dotazy směřovány na konkrétní databáze a dostupnosti elektronických informačních zdrojů.

Toto první setkání bylo plánováno se záměrem podpořit diskusi, přátelské a kolegiální vztahy a obohatit a propojit výzkumné projekty. Z rozhovorů a ohlasů ještě v Třešti vyplynulo, že setkání většiny zúčastněných přineslo naplnění vložených očekávání a konference byla jak organizátorkami, tak účastníky hodnocena pozitivně. První ročník setkání byl určen mimo jiné k získávání cenných zkušeností pro plánované ročníky následující. Z hlediska KNAV došlo k otevření nového prostoru pro prezentaci služeb knihovny a nové možnosti, jak se podílet na zvyšování informační gramotnosti (potenciálních) uživatelů/vědeckých pracovníků. Vydání sborníku z konference přislíbili slovenští organizátoři.

Michaela Vrběcká

Nová služba KNAV – vystavování autoreferátů disertačních prací doktorů věd DSc.

---

26. října 2005 byl ve Dvoraně Knihovny Akademie věd ČR již podruhé slavnostně udělován vědeckým pracovníkům AV ČR vědecký titul doktor věd DSc. Knihovna AV ČR bude od ledna 2006 vystavovat autoreferáty disertačních prací doktorů věd na webovské stránce (www.lib.cas.cz), disertace v tištěné formě jsou k dispozici prezenčně ve studovně KNAV.

Vědecký titul „doktor věd“ DSc. byl zřízen usnesením XXI. zasedání Akademického sněmu dne 18. 12. 2002. Uděluje se v souladu s čl. 5 Stanov Akademie věd ČR schválených Usnesením vlády České republiky č. 273 ze dne 19. března 2003 jako výraz kvalifikace prokázané vytvořením závažných, vědecky originálních prací důležitých pro rozvoj bádání v určitém vědním oboru a charakterizujících vyhraněnou vědeckou osobnost. Podrobnosti o udělování vědeckého titulu „doktor věd“ v Akademii věd upravují interní pravidla Akademie věd. Uděluje se na základě řízení Vědecké rady AV ČR (čl. 37 odstavec e) Stanov Akademie věd ČR). Řízení je zahájeno na základě žádosti uchazeče. Pro zajištění vysoké odborné úrovně a účelné koordinace postupu při udělování vědeckého titulu „doktor věd“ zřídila Vědecká rada AV ČR orgán **Grémium pro vědecký**

titul. Řízení k udělení vědeckého titulu „doktor věd“ probíhá ve Vědecké radě AV ČR, v Grémii pro vědecký titul VR AV ČR a v komisích pro obhajoby doktorských disertací.

Doktor věd DSc. byl roce 2005 udělen:

RNDr. Jiřímu Čermákovi, CSc., DSc., narozenému 1953 v Brně, který je vedoucím vědeckým pracovníkem a předsedou vědecké rady v Ústavu Fyziky materiálů AV ČR v Brně. Vede skupinu difúze a termodynamiky se zaměřením na difúzi v intermetalikách, lehkých Mg slitinách, difúzi po drahách o vysoké difuzivitě a vzájemnou difúzi. Je stálým členem mezinárodního poradního sboru referativního periodika Defect and Diffusion Forum, Scitec LTd Switzerland.

RNDr. Miloši Jirsovi, CSc., DSc., narozenému 1946 v Kolíně. Je vedoucím vědeckým pracovníkem Oddělení magnetismu Fyzikálního ústavu AV ČR v Praze. Zabývá se magnetickými vlastnostmi vysokoteplotních supravodičů, zvláště: dynamikou vortexových struktur (relaxace), lokálními demagnetizačními a rozptylovými poli, kritickými proudy, jevem rybího ocasu, feromagnetickou a spin-vlnovou rezonancí, statikou a dynamikou doménových struktur a koercitivitou.

PhDr. Ivovi Kořánovi, CSc., DSc., narozenému 1934 v Praze. Je profesorem na Vysoké škole pedagogické v Čenstochové. Ve své vědecké práci se zaměřuje na celé české umění od počátků až po 20. století. Základem jeho práce je snaha pochopit umělecké dílo jako podstatnou součást duchovního i fyzického života země. Od února 2004 přednáší na katedře dějin umění university ve Vratislavi. Ob rok má tři přednášky na HAMU v Praze.

Doc. RNDr. Radanu Kučerovi, CSc., DSc., narozenému 1960 v Brně. Od 1994 je docentem Katedry matematiky Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Oblastí jeho výzkumu je algebraická teorie čísel, obzvláště problematika kruhových jednotek a Stickelbergerova ideálu. Je recenzentem pro Mathematical reviews a Zentrallblatt a výkonným redaktorem časopisu Archivum mathematicum.

RNDr. Janu Pilařovi, CSc., DSc., narozenému 1942 v Praze. Je vedoucím vědeckým pracovníkem a zástupcem ředitele Ústavu makromolekulární chemie AV ČR. Zabývá se studiem lokální dynamiky v polymerních systémech, technikami multifrekvenční elektronové spinové rezonance spinových značek, studiem difúzních procesů v polymerních systémech, technikou prostorového zobrazení elektronové spinové rezonance spinových značek a studiem termofotodegradace pevných polymerů technikou elektronové spinové rezonance.

MUDr. Pavlu Rössnerovi, CSc., DSc., narozenému 1944 v Praze. Je vedoucím zkušební laboratoře akreditované ČIA. Přes 30 let se zabývá výzkumem v oblasti genetické toxikologie zaměřené na biologický monitoring osob exponovaných mutagenům a karcinogenům a na primární prevenci nádorových onemocnění.

RNDr. Jiřímu Svobodovi, CSc., DSc., narozenému 1958 v Brně. Je od roku 1988 vědeckým pracovníkem Ústavu fyziky materiálů AV ČR v Brně. Zabývá se vztahem mezi mikrostrukturou a mechanickými vlastnostmi vysokoteplotních materiálů, termodynamikou nevratných procesů, užitím termodynamického extrémálního principu při modelování vysokoteplotních vlastností a chování materiálů. V letech 1999–2005 pak modelováním difúze a difúzních fázových transformací v mnohokomponentních systémech ve spolupráci s prof. F. D. Fischerem z Montan Universität Leoben v Rakousku a jeho spolupracovníky.

Ing. Janu Topinkovi, CSc., DSc., narozenému 1955 v Praze. Od 2004 je samostatným vědeckým pracovníkem Laboratoře genetické ekotoxikologie v Ústavu experimentální medicíny (ÚEM), AV ČR. Zabývá se biomarkery expozice mutagenům a karcinogenům, molekulární epidemiologií testování genotoxicity chemických látek a komplexních směsí.

RNDr. Jiřímu Kolbekovi, CSc., DSc., narozenému 1946 v Rakovníku. Je vědeckým pracovníkem Botanického ústavu AV ČR v Průhonicích. Věnuje se studiu botaniky, specializací geobotanika a taxonomie. Je autorem nebo spoluautorem 16 knižních publikací nebo 66 jejich částí, 130 původních publikovaných vědeckých prací, 12 rukopisných prací, 69 publikovaných recenzí a 17 prací dokumentační povahy.

Prof. RNDr. Bohumilu Kratochvílovi, CSc., DSc., narozenému 1949 v Praze. Od 1999 je profesorem chemie a technologie anorganických materiálů na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Zabývá se aplikací RTG krytalografie ve farmaceutickém výzkumu, výrobou a kontrolou polymorfismu farmaceutických substancí, spolupracuje s farmaceutickým průmyslem. Věnuje se budování moderní RTG difrakční laboratoře (monokrystalový difraktometr Enraf-Nonius CAD4 a práškový difraktometr Seifert XRD 3000P) a zavedení RTG strukturální analýzy na VŠCHT.

Dagmar Hartmanová

Ústav pro českou literaturu ve spolupráci s Centrem pro softwarového řešení pro vědu a špičkové technologie zpřístupnil v květnu 2005 plno-textovou databázi „Česká elektronická knihovna – poezie 19.století“.

Databáze umožňuje

- rychlé a přehledné vyhledávání a zobrazení každé knihy a její struktury
- volbu mezi dvěma verzemi: diplomatickou (věrnou originálu) a edičně upravenou
- rychlé fulltextové vyhledávání podle mnoha nastavitelných parametrů
- automatické sestavování různě řazených frekvenčních a abecedních slovníků
- získání statistických údajů o počtech slov veršů ve zvoleném celku
- tisk a export omezených částí děl
- doplňovat do databáze vlastní poznámky nebo údaje získané z jiných zdrojů

Tato zcela ojedinělá pomůcka pro čtenáře i literárněvědný výzkum dává uživatelům k dispozici také doprovodný materiál. Kromě bibliografických údajů zahrnuje obsáhlou ediční poznámku a komentáře vysvětlující významy cizích slov a překlady cizojazyčných pasáží textu. Součástí databáze je rovněž výtvarný doprovod orientovaný zvláště na zpřístupnění ilustrací a obálek.

Bližší informace byly zveřejněny v Akademickém bulletinu, 2005, červenec-srpen, s. 11.

Postřehy z konference Inforum 2005

V oblasti informačních zdrojů nastaly v posledním desetiletí velké změny v souvislosti s moderními informačními technologiemi a novými komunikačními možnostmi. Projevuje se to zejména ve formách a způsobu zpřístupňování informací a tím pádem také v požadavcích na služby knihoven. Uživatelé totiž mnohdy nevládají dát do souladu možnosti a schopnosti vyhledávat a využívat informace potřebné a dnes také nezbytné ke své odborné či vědecké činnosti. Proto se stále zvyšuje potřeba a význam informační výchovy. Každý uživatel není schopen si cestu k potřebným informacím najít sám (počítačová gramotnost není totéž co informační gramotnost) a pokud uživatele nenaučíme komfortní informační zdroje znát a využívat, nebude jejich nákup uznáván rentabilním a mnohdy ani zdůvodnitelným. Cílem informační výchovy je proto naučit uživatele vyhledávat a využívat efektivně nejen všechny dostupné informační zdroje, ale i služby knihoven. U studentů je jedním z hlavních cílů vytvoření návyku pravidelného sledování odborné literatury a jejího využití při studiu a psaní odborných textů.

Význam informační výchovy je tedy jednak v samostatném přístupu uživatelů ke studijní a vědecké literatuře, v jejich znalostech, jak citovat v odborných textech, ale i ve vytvoření zpětné vazby pro další rozvoj knihovnických a informačních služeb. Informační výchova učí řešit *informační problém* od zadání tématu přes vyhledání relevantních informací až po bibliografické citace ve vlastním odborném textu vypracovaném na zadané téma. Schopnost uživatele splnit takový úkol je tedy praktickým výsledkem informační výchovy.

Konference INFORUM 2005 přinesla v této oblasti řadu zajímavých námětů a zkušeností.

Na konferenci byl **Cenou Inforum 2005** v oblasti knihovnictví a informačních služeb oceněn *Projekt Bibliografické citace*. Autoři projektu: Blanka Farkašová se na projektu podílela tvorbou analýzy bibliografického záznamu a vytváření nápovědy a Martin Krčál, DiS. zajišťuje webdesign, naprogramování aplikace a tvorbu animací **Bibliografická citace** je souhrn údajů o citované publikaci nebo její části umožňující její

identifikaci. Pro tvorbu citací je závazná **mezinárodní norma ISO 690 (01 0197) „Bibliografické citace – obsah, forma a struktura“** (ISO = Mezinárodní organizace pro normalizaci). V této normě jsou uvedena schémata a příklady citací publikovaných monografických a seriálových publikací, kapitol, článků atd. v těchto publikacích a patentových dokumentů. Norma dále stanoví pořadí a způsob uvádění jednotlivých údajů (prvků) v citaci. Norma se týká citací publikovaných dokumentů jak v tištěné, tak v netištěné podobě. Nelze ji použít pro citace rukopisů nebo jiných nepublikovaných materiálů. *) **ČSN 01 0195. Citování elektronických dokumentů řeší ČSN ISO 690-2 (01 0197) „Bibliografické citace. Část 2: elektronické dokumenty nebo jejich části“.**

Projekt Bibliografické citace původně vznikl v rámci studia předmětu Počítačová gramotnost I. na Masarykově univerzitě v Brně. V současné době však již funguje jako komerční projekt. Základem je Generátor citací (nyní ve verzi 1.1), který na základě vložených údajů dokáže vygenerovat citaci dle norem ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2. Projekt si klade za cíl usnadnit studentům i ostatním uživatelům tvorbu bibliografických citací. Své uplatnění však může nalézt také ve studovných a referenčních odděleních knihoven.

Registrovaní uživatelé mohou po přihlášení zobrazit pouze své citace. Neregistrovaný uživatel může generovat citace, ukládat je do centrální databáze a prohledávat ji. Chce-li využít další funkce Generátoru (např. správu vlastních citací) může se zdarma zaregistrovat prostřednictvím krátkého formuláře a využít všech výhod systému. Co bezplatnou registrací získá? Registrovaný uživatel může budovat databázi vlastních citací, je mu umožněno vyhledávat ve vlastních citacích, samozřejmě je úprava vlastních citací. Není zapomenuto ani na možnost duplikace záznamů a jednoduché přebírání citace od jiných uživatelů.

Z mnoha dalších zajímavých vystoupení, které jsme na konferenci slyšeli, jsem vybrala **příspěvek Stanislava Psohlavce z AiP Beroun.**

Databáze Manuscriptorium (www.manuscriptorium.com) má základy ve zpřístupnění výsledků digitalizačního programu Ministerstva kultury VISK6 (Memoriae Mundi Series Bohemica, nyní kompletní digitalizace více než 1 500 nejvýznamnějších rukopisů, starých tisků a map, cca 600 000 obrazů). Existence tohoto zdroje a jeho praktické využívání vyvolalo nové potřeby a vývoj na ně reaguje. Databáze je stále

více využívána jako katalog. Před časem byla do databáze importována data o Metternichovské knihovně zámku Kynžvart, nově byla zařazena data „Knihopisu“ vytvořená v Akademii věd České republiky (Ústav klasických studií). Nyní je zpřístupněno cca 50 000 záznamů. Připravují se hromadné importy dat z knihovnických systémů, přibývají data ze zahraničí, z Polska, Maďarska, Chorvatska, rozvíjí se spolupráce s rakouským projektem Monasterium a univerzitou v Kolíně na Rýnem. Letos je plánována retrokonverze starších tištěných katalogů (Bartošův, Truhlářův, Podlahův a Pawlův) v programu VISK5. Využívání XML a důsledné oddělení správy dat od nástrojů na jejich zpracování a zpřístupnění dovozuje importy dat a společné zpřístupnění různých zdrojů. V Manuscriptoriu se postupně setkávají: data odvozená z vysoce kvalitních digitalizačních projektů (především VISK6), bibliografické informace mající původ v knihovnických systémech (UNIMARC, MARC21), data z jiných strukturovaných informačních zdrojů, data z retrokonverze tištěných katalogů a data vznikající jiným způsobem (plné texty). Společným jmenovatelem, na který se tato data převádějí, je XML se strukturou využívající výsledků projektu MASTER. Manuscriptorium se vyvíjí ve dvou směrech: Zobecnění podmínek pro import libovolných cenných dat a zlevnění a usnadnění této služby. Vytvoření interaktivního prostředí, dovolujícího rozvíjet zpřístupněná data badatelé a publikovat související informace.

Zajímavá byla také prezentace **Jozefa Sučíka ze Společnosti pro současné umění (SCA) z Ostravy**, která od roku 1996 zpracovává digitální **Lexikon českých výtvarníků**. Jedná se o nejobsáhlejší faktografický materiál z oblasti současného výtvarného umění. Poslední (8.) vydání zahrnuje přes 8 000 hesel výtvarníků, 4 500 reprodukcí, 1 500 hesel galerií, desetitisíce výstav atd. Vše je zpracováno do jednoduchého originálního systému. V podobě licencí je distribuován do odborných institucí v ČR i v zahraničí. (YALE University, National Gallery of Art, Washington, USA, Národní galerie Praha, Ostravská univerzita, VŠUP v Praze, Česká centra). Více můžete najít na www.sca-art.cz.

Se zájmem jsme vyslechli i **příspěvek ředitele Národní knihovny Vlastimila Ježka** o plánech a idejích nové budovy Národní knihovny, která by se měla stát jedním z architektonických skvostů novodobé pražské zástavby. Ústředním cílem by mělo být maximálně možné pohodlí pro uživatele i zaměstnance a možnost využívání nejmodernějších dostup-

ných technologií. V historických prostorách Klementina zůstanou soustředěny rukopisy, staré tisky, hudební fondy a Slovanská knihovna. Větší (a z historického hlediska nejcennější) část Klementina NK bude otevřena veřejnosti tak, jak to již udělaly všechny velké národní knihovny evropských metropolí. Součástí projektu nové budovy Národní knihovny je i hlavní depozitář 200 000 svazků knih a časopisů Parlamentní knihovny, které jsou dnes umístěny v nevyhovujících suterénních prostorech Rádia Svobodná Evropa/Rádia Svoboda v budově bývalého Federálního shromáždění

Inforum je nejvýznamnější akcí v oboru knihovnictví a informatiky. Umožňuje setkání a výměnu zkušeností domácím i zahraničním informačním pracovníkům a prezentací firem v tomto oboru nabízejícím své produkty stále zlepšování služeb knihoven a informačních pracovišť, ve kterých práce s elektronickými informačními zdroji patří k základním a plně využívaným službám.

Dagmar Hartmanová

Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR

Národní knihovna ČR zveřejnila v roce 2005 zprávu z průzkumu, nazvanou „ANALÝZA VĚKOVÉ, VZDĚLANOSTNÍ A MZDOVÉ STRUKTURY PRACOVNÍKŮ KNIHOVEN V ČR V ROCE 2003 a 2004 a SROVNÁNÍ SE STAVEM ROKU 1998“.

Autory jsou: PhDr. Vít Richter, Mgr. Zlata Houšková, Bc. Marta Hejhálková.

Rozsáhlá podrobná zpráva z průzkumu obsahuje:

- základní údaje o průzkumu
- vývoj zaměstnanecké základny knihoven v letech 2003–2004
- počet pracovníků a jejich strukturální rozložení
- věková a vzdělanostní skladba pracovníků knihoven
- úroveň dovedností a znalostí pracovníků knihoven při využívání počítačového softwaru
- jazykové vybavení pracovníků knihoven a jeho hodnocení

- podpora při rozšiřování kvalifikace v oblasti jazykového vybavení, práce s informačními technologiemi a profesního vzdělávání
- priority ve vzdělávání pracovníků knihoven
- platové podmínky pracovníků knihoven v roce 2003–2004
- závěry a návrhy na opatření
- přílohy
- formulář dotazníku
- grafy

Analýza je dostupná na webových stránkách Národní knihovny ČR:
http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=04_Analyza.htm&PHPSSESID=9fb9cdc966870f7055660b372d3e17d9

PhDr. Vít Richter, ředitel Knihovnického institutu Národní knihovny, 21. 7. 2005 v elektronické konferenci Knihovna sdělil:

„Na stránce

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=04_Analyza.htm

je k dispozici ke stažení podrobná zpráva z průzkumu vzdělanostní, věkové a mzdové struktury pracovníků knihoven, který proběhl vloni na podzim. Dílčí příspěvky budou publikovány v odborném tisku a výsledky zazní i na specializovaných seminářích. Děkujeme všem 903 knihovnám, které pečlivě vyplnily dotazník, za dobrou spolupráci.“

Cena „Paměť světa“ pro Národní knihovnu ČR

Národní knihovna ČR dostala začátkem září letošního roku v jihokorejském městě Čongdžu Cenu UNESCO s názvem „Paměť světa – Jikji“. Je symbolicky pojmenována po buddhistickém spisu, který vznikl roku 1377 a který je dnes uznáván jako nejstarší dochovaný tisk z kovové sazby.

Cena, která bude udělována každé dva roky, vznikla v loňském roce z iniciativy tohoto korejského města a je jím rovněž financována.

Má veřejně připomínat a podporovat záchranu a zpřístupnění kulturního dědictví dochovaného v dokumentech všeho druhu. Ocenění je spojeno s částkou 3 000 dolarů.

Národní knihovna ČR zvítězila v soutěži více než třiceti knihovnických institucí z celého světa. Byl tak oceněn přínos Národní knihovny do programu Paměť lidstva – Memoriae mundi, do něhož NK od roku 1992 přispívala a na jeho výsledcích má lví podíl.

Knihovny a veřejný internet

Na adrese www.verejnyinternet.cz vzniká databáze míst s veřejným přístupem k internetu. Dá se v ní vyhledávat podle názvu obce nebo PSČ a vyhledávání případně upřesnit podle typu internetového místa (knihovna, kavárna, úřad atd.), otevírací doby, možnosti bezbariérového přístupu a podobně. Kromě toho byla aplikace propojena s Portálem veřejné správy, kde v Adresáři úřadů přibyl odkaz Nejbližší místa veřejného přístupu k internetu, a to u každé obce hned pod linkem Podrobnosti o obci dle informačního systému o území. Zájemci se tak mohou dozvědět, kde v okolí do 30 kilometrů je zařízení umožňující veřejnosti přístup k internetu.

Z celkem 962 míst, která se koncem října dosud do databáze zaregistrovala, tvoří počtem 790 absolutní většinu knihovny. Avšak vzhledem k tomu, že přístup k internetu již nabízí zhruba 3 000 knihoven, není to až tak ohromující číslo. K čemu může být knihovně registrace v této databázi dobrá?

Poskytovatelé míst veřejného přístupu k internetu obdrží po zaregistrování v databázi výraznou samolepku Veřejný internet o formátu A4, kterou si mohou označit své zařízení a vizuálně tak na ně upozornit veřejnost. Jedna samolepka je zdarma, v případě zájmu je možné si jich objednat více, pak se platí 20 korun za každou další samolepku a balné. Samolepky jsou oboustranné, dají se nalepit jak zvenku třeba na dveře, tak zevnitř na okenní sklo.

Některé knihovny jsou možná dosud označeny menší, modrou samolepkou, kterou získaly před lety díky zaregistrování v obdobné databázi od tehdejšího Úřadu pro veřejné informační systémy. Nová samo-

lepka je však podstatně výraznější a větší a lze ji jen doporučit. V tomto případě jde o jeden z výstupů společného projektu Ministerstva informatiky, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a BMI sdružení. Cílem projektu je soustředit informace o místech veřejného přístupu k internetu (www.verejnyinternet.cz) a umožnit veřejnosti vyhledávat, kde se tato místa nacházejí a jaké služby nabízejí.

Organizátoři projektu ve snaze ulehčit zejména těm nejmenším knihovnám práci s vyplňováním formuláře vložili do databáze všechny údaje, které mělo k dispozici Ministerstvo informatiky ČR o zhruba 900 knihovnách připojovaných v dané době v rámci Projektu internetizace knihoven. Všichni provozovatelé těchto knihoven obdrželi e-mailem zprávu o provedené předběžné registraci se žádostí o autorizaci údajů, aby poté mohly být záznamy zpřístupněny veřejnosti.

Zástupci ostatních knihoven musí požadované údaje vyplnit sami. Několik minut, které tomu věnují, snad však stojí za to, aby se i tyto knihovny dostaly do přehledu míst s veřejným přístupem k internetu a aby zdarma získaly výraznou samolepku, s jejíž pomocí lépe upozorní veřejnost na svoji službu poskytování přístupu k internetu. Jinou cestu zvolily některé větší knihovny, které provedly registraci hromadně za všechny svoje pobočky. Registrační formulář umožňuje zadat takovou dodací adresu, aby samolepky pro všechny pobočky byly doručeny najednou do jedné knihovny.

Novela autorského zákona doputovala 20. září 2005 do Sněmovny

---

Návrh novely bude znovu projednávat sněmovní výbor pro školství, vědu a kulturu v lednu 2006.

Jedná se o sněmovní tisk 1111/0 z roku 2005.

Text včetně důvodové zprávy si můžete stáhnout z:

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1111&CT1=0>

Zpravodajkou novely je paní poslankyně Kateřina Dostálová

<http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=358&o=4>

Knihovny současnosti 2005

Letošní konference – v pořadí už třináctá – se konala ve dnech 13.–15. září jako obvykle v Seči u Chrudimi za velkého zájmu a účasti knihovníků ze všech typů knihoven. Sdružení knihoven ČR jako jeden z hlavních organizátorů konference vydalo sborník, který dostávali účastníci konference při prezenci.

Obsáhlá publikace (323 stran) obsahuje většinu přednesených referátů uspořádaných dle programu konference do čtyř částí:

- Knihovny v digitálním světě
- Nové možnosti internetu
- Internet ve službách knihoven
- Knihovny a paragrafy

Upozorňujeme na několik zajímavých příspěvků:

1. Portál o českých knihovnách – Knihovny.cz
(Jindřiška Pospíšilová a Karolína Košťálová, NK ČR)
2. Služby souborného katalogu
(Danuše Vyoralčková a Zdenka Manoušková, NK ČR)
3. Knihovna jako hypermarket
(Barbora Drobíková, Evangelická teologická fakulta a ÚISK FF UK)
4. RFID a možnosti jeho využití v knihovnách
(Naděžda Andrejčíková, Cosmotron Bohemia Hodonín)
5. Elektronická publikace Sofón

Celostátní porada vysokoškolských knihoven 2005

se konala ve dnech 9. a 10. listopadu v prostorách Zemědělské univerzity v Praze. Bližší informace naleznete na webových stránkách

<http://www.sic.czu.cz/index.php?cpvsk>

Šestý ročník konference

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2005

se uskutečnil ve dnech 30. listopadu a 1. prosince 2005, opět v Národním archivu v Praze na Chodovci. Konference je věnována problematice spolupráce archivů, knihoven, muzeí, galerií a památkové péče při

využívání informačních a komunikačních technologií pro ochranu a zpřístupnění kulturního dědictví. Konferenci pořádá Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR ve spolupráci s Národním archivem za přispění Ministerstva kultury ČR. Bližší informace o konferenci jsou na adrese <http://skip.nkp.cz/akcArch05.htm>

Seminář s mezinárodní účastí

„Knihovny a architektura“

Ve dnech 5. a 6. září 2005 se v Olomouci v budově Uměleckého centra Univerzity Palackého konal seminář Knihovny a architektura – Interiéry knihoven. Šlo o již třetí akci podobného zaměření: v roce 2001 to byla mezinárodní konference Knihovna a architektura (rizika spolupráce v informační společnosti), v roce 2003 seminář Knihovna a architektura (knihovny bez bariér). Pořadatelem byla Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci s Asociací knihoven vysokých škol ČR.

Opožděná gratulace

Významné životní jubileum oslavil dne 25. května 2005 český jazykovedec a pedagog **prof. Jiří Kraus**, bývalý dlouholetý ředitel Ústavu pro jazyk český AV ČR. Prof. Kraus pět let nezištně přispíval do INFORMACÍ články do rubriky „Chvilka pro lepší češtinu“, čímž velkou měrou přispěl v letech 1996–2000 ke zpestření a zkvalitnění našeho zpravodaje. Redakce INFORMACÍ se sice opožděně, ale z celého srdce připojuje ke gratulantům spolu s díky za vynikající spolupráci.

Ústav pro jazyk český vydal při příležitosti 70. narozenin prof. Krause jubilejní **sborník „Oratio et ratio“**. Editorky: Světlá Čmejrková a Ivana Svobodová.

Přílohy

Příloha č. 1

Přehled titulů digitalizovaných v Digitalizačním centru KNAV

Hotové

Československý časopis historický
Český časopis historický
Filozofický časopis
Historica
Historická demografie
Historická Geografie
Listy filologické a paedagogické
Naše řeč
Rozpravy Čes. Akademie věd - řada společenských věd
Sborník historický
Slovo a slovesnost
Sociologický časopis

Rozpracované

Czechoslovak Mathematical Journal
Časopis pro moderní filologii
Česká literatura
Československá psychologie
Československá rusitika
Český lid
Estetika
Filologica Pragensia
Folia Historica Bohemica
Hudební věda
Linguistica Pragensia
Listy filologické
Litteraria Pragensia
Moderní dějiny

Nový Orient
Právněhistorické studie
Právník
Rozpravy Čes. Akademie věd - řada technických věd
Slavia
Slezský sborník
Soudobé dějiny
Věstník matice opatské

Plánované

Acta Onomastica
Czechoslovak Journal of Physics
Československý časopis pro fyziku
Folia Zoologica (do r. 1976 Entomologické listy)
Onomastický zpravodaj CSAV
Slovanský přehled
Zpravodaj Místopisné komise ČSAV

Právní úprava zpracovávání osobních údajů

STANOVISKO č. 2/2002

aktualizace listopad 2005

Zpracovávání osobních údajů v souvislosti s činností knihovny

Právní úprava zpracovávání osobních údajů v souvislosti s činností knihovny je dána zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Knihovní zákon je ve vztahu k zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“), zákonem zvláštním.

Vzhledem k tomu, že zpracování osobních údajů čtenářů v evidenci knihovny není knihovním zákonem výslovně stanoveno, je nutno při posuzování zpracování vycházet ze zákona o ochraně osobních údajů.

Ke zpracování osobních údajů je podle § 5 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů zásadně **nutný souhlas** subjektu údajů. Bez tohoto souhlasu může správce zpracovávat osobní údaje, jen pokud je splněn některý z předpokladů § 5 odst. 2 písm. a) – g) tohoto zákona. Při vedení evidence uživatelů knihovny **může přicházet v úvahu aplikace výjimky podle písm. e) „pokud je to nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce“ a zároveň podle písm. b) „jestliže je zpracování nezbytné pro plnění smlouvy, jejíž smluvní stranou je subjekt údajů“**, a to proto, že knihovna má právo i zákonem stanovenou povinnost chránit svůj knihovní fond a vztah knihovny s uživatelem knihovny při uskutečnění výpůjčky má smluvní povahu. Jestliže je tedy vedena evidence uživatelů knihovny pouze podle aktuálních výpůjček, může se na takové zpracování osobních údajů tato výjimka vztahovat.

Protože zákon o ochraně osobních údajů však v § 5 odst. 1 písm. e) stanoví povinnost správce (knihovny) uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování, tato doba v případě

aplikace shora uvedené výjimky pro zpracování osobních údajů končí vrácením zapůjčeného a nepoškozeného knihovního dokumentu (knihy, videokazety apod.), případně úkonem, při němž je zkontrolováno, zda byl vrácen nepoškozený, resp. v takovém stavu, v jakém byl zapůjčen. Zpracování osobních dat by mělo být tímto okamžikem ukončeno likvidací identifikačních údajů čtenáře s tím, že dále mohou být zpracovávány například údaje o uskutečněné výpůjčce z knihovního fondu. Při stanovení doby uchování osobních údajů o výpůjčkách je třeba vycházet ze skutečnosti, že každé poškození knihovního dokumentu je třeba zjistit bezprostředně po jeho vrácení uživatelem, resp. převzetí knihovnou. Pozdější zjištění poškození, např. oznámením dalšího vypůjčitele, je irelevantní. Uchovávání neanonymizovaných údajů o již ukončených výpůjčkách může tak být i ve prospěch uživatele; ani to však nezakládá jiné vymezování doby nezbytné pro zpracování osobních údajů vypůjčujících uživatelů. Doba nutná pro uchování osobních údajů o výpůjčkách je dána způsobem vedení výpůjčního protokolu.

Podle dosavadních zkušeností Úřadu pro ochranu osobních údajů jsou evidence uživatelů knihoven zpravidla vedeny jako evidence stále a jsou v nich tedy trvale uchovávány i osobní údaje čtenářů, kteří aktuálně nemají zapůjčen žádný knihovní dokument. Identifikační údaje subjektu údajů – čtenářů jsou v knihovně, a to více než jinde, přímým klíčem k dalším osobním údajům, o nichž mohou vypovídat identifikační údaje vypůjčených dokumentů, zejména názvy vypůjčených dokumentů nebo jejich registrační čísla umožňující dohledání popisných údajů výpůjčky. Podle známého rčení „Řekni mi, co čteš a já ti řeknu, kdo jsi“ poskytuje takový seznam výpůjček za delší časové období přehled o zájmech a zaměření konkrétního čtenáře a vytváří jeho více či méně podrobný obraz. Některé záznamy o výpůjčkách dokonce mohou, (ale ne vždy musejí), vypovídat o skutečnostech, které by mohly být zpracovány jako citlivé údaje. Například pravidelné výpůjčky knih určitého filozofického nebo náboženského směru mohou vypovídat o tom, že sám čtenář je stejného filozofického nebo náboženského přesvědčení, a podle toho k němu může být přistupováno, i když důvody těchto výpůjček mohou být samozřejmě jiné – studijní, publicistické nebo vědecké. I s ohledem na tuto skutečnost je třeba **k vedení stále evidence uživatelů knihovny obsahující jejich osobní údaje**

vypovídající o skutečněných výpůjčkách mít souhlas uživatele knihovny jako subjektu údajů. Při získávání souhlasu musí knihovna poskytnout uživateli knihovny informace podle § 5 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů. Současně je nezbytné, aby knihovna jako správce osobních údajů plnila i ostatní povinnosti stanovené zákonem o ochraně osobních údajů, zejména pak povinnost určit účel, k němuž mají být osobní údaje zpracovány (viz § 5 odst. 1 písm. a) tohoto zákona).

Informační povinnost knihovny vůči uživateli knihovny je však zákonem o ochraně osobních údajů knihovně uložena vždy, a to podle § 11 odst. 1 a 2 zákona o ochraně osobních údajů.

K určení fyzické osoby (uživatele knihovny) postačuje jméno, příjmení, datum narození a adresa trvalého pobytu; tím je podle názoru Úřadu pro ochranu osobních údajů, spolu s evidenčním číslem knihovny (číslo průkazu), dán rozsah identifikačních údajů nezbytných k účelu vedení evidence uživatelů knihovny.

Hodlá-li knihovna na místo data narození zpracovávat jako identifikační údaj **rodné číslo** uživatele knihovny, je třeba vyjít ze skutečnosti, že rodné číslo požívá zvláštní právní ochrany podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů. Bez souhlasu nositele rodného čísla nebo jeho zákonného zástupce je možné požadovat rodné číslo a dále je využívat jen v těch případech, kdy příslušné zákony jeho zpracování konkrétně stanovují. **Pro vedení evidence uživatelů knihoven není využívání rodného čísla zákonem stanoveno. K využívání rodných čísel uživatelů je proto nezbytný jejich souhlas podle § 13c odst. 1 písm. c) zákona o evidenci obyvatel, který je vzhledem k účelu shromažďování rodných čísel také souhlasem se zpracováním rodného čísla jako osobního údaje, tedy souhlasem podle § 5 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů. Při shromažďování osobních údajů pro vedení evidence uživatelů musejí být subjektu údajů, jak bylo výše uvedeno, poskytnuty informace podle § 11 odst. 1 a 2 zákona o ochraně osobních údajů. V souladu s § 11 odst. 2 tohoto zákona musí být subjekt údajů současně informován o tom, že poskytnutí rodného čísla je dobrovolné.**

Oznamovací povinnost podle § 16 zákona o ochraně osobních údajů při zpracování evidence uživatelů knihovny se podle ustanovení § 18 odst. 1 písm. b) tohoto zákona nevztahuje na zpracování osobních údajů, které správci ukládá zvláštní zákon nebo jestliže je takových osobních údajů třeba k uplatnění práv a povinností vyplývajících ze zvláštního zákona. Pokud je tedy vedena pouze evidence výpůjček, obsahující identifikační a kontaktní údaje uživatelů knihovny, a záznamy v ní jsou uchovávány pouze po dobu trvání prezenční nebo absenční výpůjčky, jsou naplněny podmínky citované výjimky z oznamovací povinnosti; ty vyplývají z ustanovení knihovního zákona, jež provozovateli knihovny ukládá povinnost zajistit ochranu knihovního fondu před odcizením a poškozením. Osobní údaje uživatele jsou až do vrácení vypůjčených dokumentů zapotřebí pro uplatnění práv a povinností vyplývajících knihovně ze zvláštního zákona. **Jestliže však je vedena stálá evidence uživatelů, důvod pro výjimku z oznamovací povinnosti dán není, a to bez ohledu na formu vedení takové evidence a na rozsah zpracováváných osobních údajů.**

Stejná východiska se analogicky použijí na další veřejné knihovnické a informační služby, tj. na a) zpřístupňování knihovnických dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovnických služeb z knihovního fondu jiné knihovny, b) poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, c) zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy a d) na umožnění přístupu k vnějším informačním zdrojům, ke kterým má knihovna bezplatný přístup, pomocí telekomunikačního zařízení. U všech služeb je třeba vycházet ze skutečnosti, zda jsou dány důvody pro zpracování osobních údajů. Obecně platí, že okamžikem, v němž je založen důvod ke zpracování osobních údajů, je s přihlédnutím k ustanovení § 4 odst. 2 knihovního zákona nejdříve okamžik uplatnění požadavku uživatele na poskytnutí služby zpřístupněním dokumentu nebo poskytnutím plnění podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) a c) a nejpozději okamžik poskytnutí vlastního plnění, tj. poskytnutí požadovaného dokumentu. Popsané přístupy plně pokrývají také potřeby poskytování služeb, u nichž je knihovním zákonem stanovena výjimka ze zásady bezplatného poskytování. Žádný právní předpis neukládá knihovně zpracovávat v této souvislosti osobní údaje uživatelů.

Stanovení rozsahu shromažďovaných osobních údajů uživatelů na formulářích přihlášky nebo žádanky je možné vázat pouze na účel poskytování služeb. V případě, že uživatel při této příležitosti předem volí výběrem pouze některé z nabízených služeb, lze přizpůsobit provedení formuláře tak, aby nebyly požadovány údaje, které nejsou pro poskytování zvolených služeb potřebné, popř. aby uživateli byly poskytnuty jednoznačné informace a pokyny. Spojování prvotního sběru identifikačních a kontaktních údajů uživatelů knihovnických služeb s adresným zjišťováním dalších údajů o uživateli není v souladu se zásadami ochrany osobních údajů, a to bez ohledu na subjektivní odůvodnění takového shromažďování knihovnou. Další údaje mohou být při této příležitosti zjišťovány, avšak výhradně anketní formou a zpřístupnění veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných podle knihovního zákona nelze na poskytnutí dalších údajů vázat.

Závěr:

Zásady pro vedení evidence uživatelů knihoven lze přiměřeně použít také na vedení evidence uživatelů a výpůjček v knihovnách provozovaných na základě živnostenského oprávnění a ve videopůjčovnách a jiných podobných zařízeních.

Pro pracovníky středisek vědeckých informací
a knihoven AV ČR
vydává Knihovna Akademie věd ČR

Rediguje PhDr. Jarmila Burgetová

Listopad 2005

ISSN 1210-8502